

3. HARIDUS

Laura Kirss
Cenely Leppik

Haridus, selle kvaliteet ja kättesaadavus vormivad noore elujärge ja tema hakkamasaamist tööturul. Kaudsemalt on haridusnäitajad olulisteks muutujateks inimressursi kvaliteedi, majanduse arengu ja ühiskonna tasandil mitmekultuuriliste suhete ning sotsialiseerumise hindamisel.

Võtmetähtsusega on haridus ka lõimumise kontseptualiseerimisel ja mõõtmisel. Eelmine integratsiooni monitooring (2011) näitas, et Eesti elanike jaoks on haridusasutuste valik ja haridusse investeerimine tähtis, aga tõi välja ka suure erinevuse selles, kuidas eesti ja vene emakeelega elanikud hindavad kvaliteetse hariduse kättesaadavust. Kuna haridus on tugevalt seotud riigikeele oskusega, on hariduse kontekstis oluline käsitleda keeleoskuse määravat mõju. Keeleoskuse arendamine kooliõpingute osana, nagu ka haridussüsteemis osalemine, on nii riigis elavate teiste rahvuste kui sisserännanute lõimumise üheks eelduseks. Riigikeele õppimine ja keeleoskuse piisava taseme saavutamise tagab parema konkurentsivõime nii tööturul kui ka edasisel karjäärivalikul. Nii ei ole haridusliku lõimumise peaeesmärgiks üksnes muukeelsete õpilaste toetamine, et nad saaksid edukalt osaleda eestikeelses haridussüsteemis, vaid ka ühiskonnas toimimiseks vajalike pädevuste arendamine nii keeleõppe kui ka rahvusgruppide vaheliste sidemete edendamise kaudu.

Järgnev peatükk keskendubki haridusele kui ühele lõimumise võtmetegurile, mis mõjutab nii riigikeele õppimist kui ka noorte sotsialiseerumist ja rahvusgruppide vaheliste kontaktide sagenemist. Analüüsis on kasutatud formaliseeritud küsitluste kvantitatiivselt analüüsitud andmeid, mille aluseks on integratsiooni monitooringu küsimustiku haridusele keskenduv osa. See osa koosnes kümnest küsimusest, mis käsitlesid venekeelsete gümnaasiumide üleminekut eestikeelsele aineõppele. Küsimuste peamiseks eesmärgiks on välja selgitada eesti- ja venekeelse elanikkonna eelistused õppekeele osas ning hinnangud erinevast rahvusest või eesti keelest erinevat emakeelt kõnelevate laste/õpilaste segarühmades õppimise kohta. Küsimused heidavad valgust ka hariduse seosele kultuurilise kuuluvusega ehk sellele, kui võrd nähakse emakeelest erineva keelega haridussüsteemis osalemises kasu ja/või ohtu oma kultuuri ja identiteedi säilitamisele. Lisaks kvantitatiivsele andmeanalüüsile on käesolevas peatükis analüüsitud ka liitgümnaasiumis õppivate eesti- ja venekeelsete abiturientide

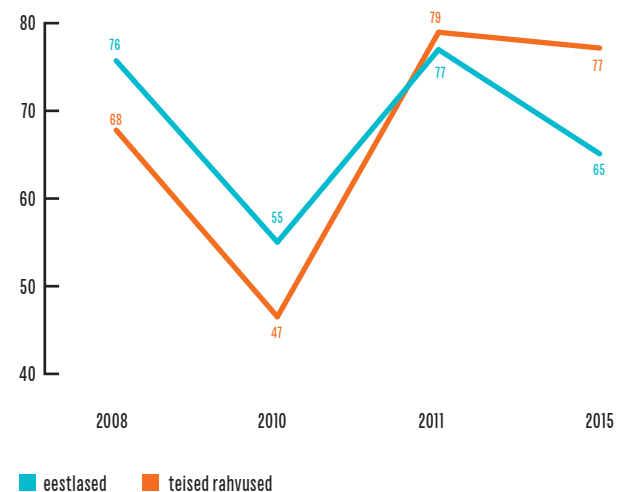
hinnanguid ning arvamusi osalise eestikeelsele õppele ülemineku kohta.

Kvantitatiivses analüüsis on võimalusel tulemusi kõrvutatud eelnevate aastate tulemustega, kuid seejuures on oluline silmas pidada, et tulemuste parema võrreldavuse tagamiseks on käesoleva uuringu valimit vastavalt kohandatud (eemaldatud on vastajad, kes on vanemad kui 74 eluaastat, kokku 98 vaatlust). Kui on aga esitatud ülevaade üksnes 2015. aasta tulemuste kohta, on aluseks võetud esialgne valim kaalutud kujul. Järgnevas peatükis on peamine rõhuasetus tulemustel, mille puhul esines olulisusnivool 5% statistiliselt oluline erinevus.

3.1 Üleminek osalisele eestikeelsele õppele – eelistatav algusaeg ning korraldus

Seoses 2007. aastal alanud vene õppekeelega gümnaasiumide üleminekuga eestikeelsele aineõppele uuriti vastanute käest, millal/millisel haridustasemel oleks nende arvates sobiv aeg eesti keelt mitte kõnelevatel lastel osaliselt eestikeelsele õppele üle minna. 2015. aasta tulemused näitavad, et enim eelistatakse osaliselt eestikeelsele õppele üleminekut juba lapse varajases eas – 66% eestlastest ja 77% teisest rahvusest inimestest peab sobivaimaks alustada sellega juba lasteaia. Teise eelistusena nimetati põhikooli 1.–3. klassi, mida eelistavad 20% eestlastest ja 10% teisest rahvusest vastajatest. Joonis 3.1 näitab, et lasteaed on osalise eestikeelse õppe alustamiseks olnud läbi aastate eelistatuim variant nii eestlaste kui ka teisest rahvusest elanike seas (mõlema rahvusgrupi eelistustes on aastate lõikes lasteaia variant eristunud statistiliselt olulisel määral teistest võimalikest variantidest).

Joonis 3.1. Lasteaed kui eelistatuim variant osaliselt eestikeelse õppega alustamiseks rahvusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitooring 2008, 2010, 2011 ja 2015).

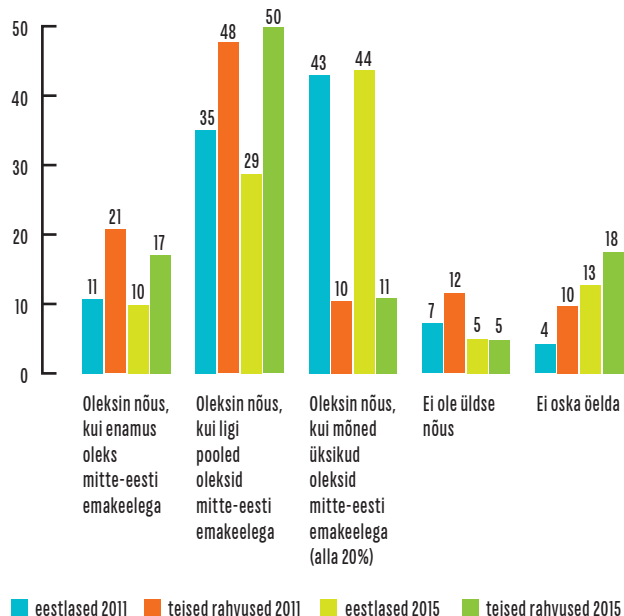
*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat.

Jooniselt on näha, et mõlemas rahvusgrupis oli 2010. aastal lasteaia varianti eelistavate inimeste osakaal eelmise uuringuga võrreldes mõnevõrra väiksem, kuid 2011. aastaks on toimunud juba statistiliselt oluline muutus ning 2015. aasta tulemused on jäänud sellele eelneva uuringu tulemustega võrreldes stabiilseks. 2015. aasta andmete detailsem analüüs näitab, et lasteaeda peetakse eelistatuimaks variantiks kõigi vanuserühmade ja eri piirkondade inimeste puhul. Vanusegruppide sees tuleb olulise erinevusena esile, et eesti noored (vanuses 15–24) eelistavad lasteaia (50%) kõrval teise variandina osalise eestikeelse õppega alustamisel ka põhikooli 1.–3. klassi. Samas teisest rahvusest noorte vastajate toetus esimesele kooliastmele on oluliselt madalam (22% eesti vs. 8% teisest rahvusest noortest). 2015. aasta küsitluses oli vähe neid, kelle arvates eestikeelset õpet venekeelses haridusasutuses üldse ei peakski olema – sellist arvamust ei väljendanud ükski eestlasest vastaja, teisest rahvusest inimestest oli sellisel arvamusel vaid 1,3%. 2011. aastal oli antud seisukoha poolt 4,3% teisest rahvusest inimestest, mis

tähendab, et viimase viie aasta jooksul on toimunud oluline muutus: statistiliselt oluliselt on vähenenud nende teisest rahvusest inimeste osakaal, kelle arvates eestikeelset õpet venekeelses haridusasutuses olema ei peaks. Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et kuigi mõlemad rühmad peavad kõige paremaks ajaks osalise eestikeelse õppega alustamiseks lasteaeda, omistavad eestlased teiste rahvustega võrreldes suuremat tähtsust keeleõppe algusajana ka põhikooli 1.–3. klassile (üksnes vanusegruppide 40-54 ja 65+ puhul ei ilmne rühmade lõikes statistiliselt olulist erinevust).

Lisaks osalise eestikeelse õppe algusaja eelistustele uuriti vastanutelt ka, kuivõrd ollakse nõus erinevast rahvusest või erinevat emakeelt kõnelevate laste segarühmade ja -klassidega nii lasteaedades kui koolides. Jooniselt 3.2 ilmneb, et 2011. ja 2015. aasta võrdluses eelistavad eestlased enim olukorda, kus segarühmade ja -klassides õpiksid lisaks eesti keelt emakeelena kõnelevatele lastele ka vähesed (alla 20% kõigist lastest) mitte-eesti emakeelega lapsed. Teisest rahvusest vastajad eelistaksid olukorda, kus jagunemine erineva emakeelega laste vahel oleks pooleks (mõlema soositud variandi korral on erinevused rühmade tulemustes vaadeldavate aastate lõikes statistiliselt olulised). Eestlaste poolt stabiilsena püsinud eelistatuim olukord (2011. aastal 43% ning 2015. aastal 44%) omab teiste rahvuste seas tunduvalt väiksemat poolehoidu – ligikaudu 10% mõlemal vaadeldud aastal.

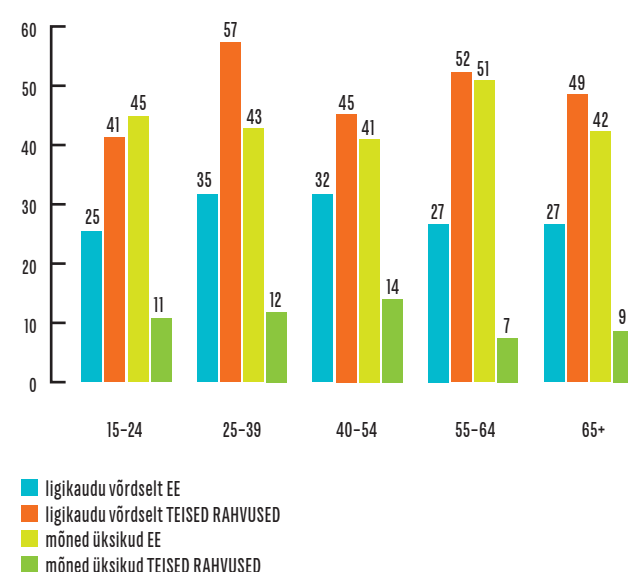
Joonis 3.2. Vastajate nõustumine laste õppimisega segarühmade ja -klassides rühmade lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2011 ja 2015).

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat.

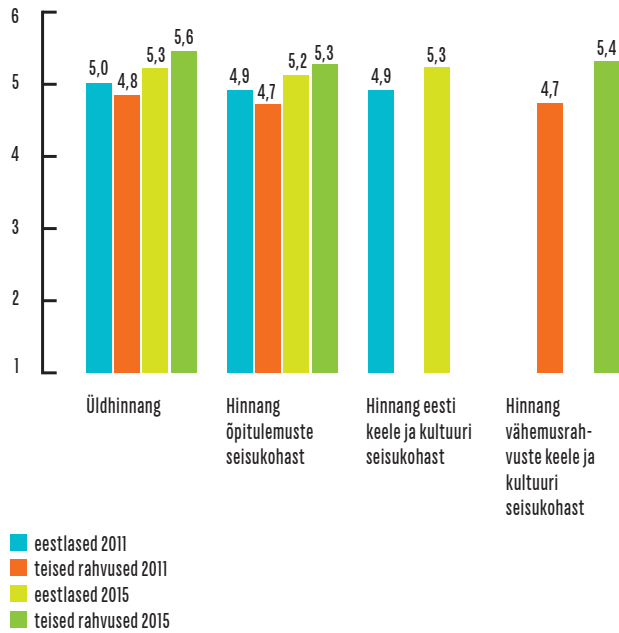
Ka vanuse alusel (joonis 3.3) ilmneb sarnane muster eestlaste ja teiste rahvuste esindajate eelistustes segarühmade/klasside koosseisu osas ning antud erinevused on statistiliselt olulised.

Joonis 3.3. Rühmade eelistatuimad variandid segarühmade/klasside koosseisu osas vanusegruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2015).

Joonisel 3.4 on esitatud vastajate keskmised hinnangud küsimusele, kuivõrd heaks/halvaks peetakse segarühmi ja -klasse lähtuvalt õpitulemuste (lapse headest hinnetest ja arengust) ning keele ja kultuuri seisukohast (viimasel juhul lasti eestlastel esitada hinnangud üksnes eesti keelest ja kultuurist lähtuvalt ning teiste rahvuste esindajatel vähemusrahvuste keele ning kultuuri seisukohalt). Tulemustest selgub, et kuigi eestlased ei ole segarühmade koosseisu osas sama avatud kui teiste rahvuste esindajad (enim eelistatakse vähesete mitte-eesti emakeelega laste osalemist segarühmas või -klassis), hinnatakse siiski kõrgelt segarühmade mõju nii õpitulemuste kui eesti keele ja kultuuri seisukohast. Samasse suurusjärku jäävad ka teiste rahvuste esindajate hinnangud sellele, kuidas segarühmad ja -klassid mõjutavad õpitulemusi ning vähemusrahvuste keelt ja kultuuri. Seega võib järeldada, et nii eestlased kui teiste rahvuste esindajad väärtustavad kõrgelt segarühmade ja -klasside mõju nii õpitulemustele kui ka oma keelele ja kultuurile. Rühmade poolt antud hinnangud (joonis 3.4) on antud aastate võrdluses kasvanud olulisel määral iga hinnangutüübi puhul.

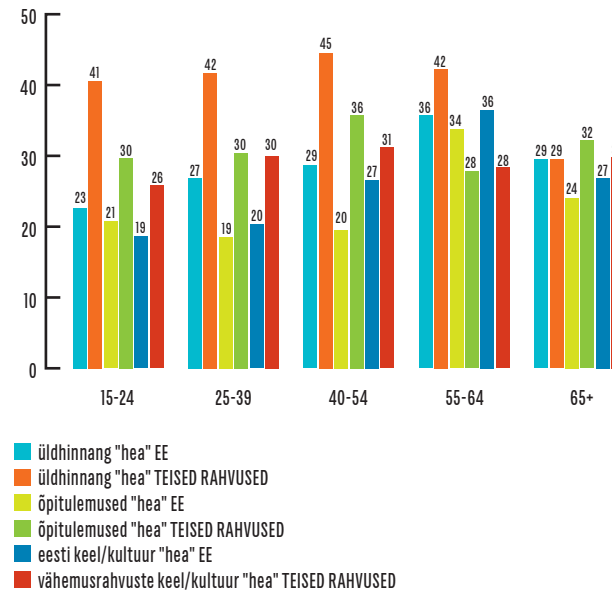
Joonis 3.4. Keskmine hinnang segarühmadele ja -klassidele rahvusgruppide lõikes (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015).

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat. Hinnangud on antud skaalal 1-7, kus 1 tähistab vastusevarianti „halb“ ning 7 vastusevarianti „hea“.

Erinevus eestlaste ning teiste rahvuste üldhinnangus segarühmadele ja -klassidele ilmneb kõige selgemini hinnangu „hea“ (ehk skaala maksimaalse väärtuse 7) puhul, kus vanusegruppides 15–24, 24–39 ning 40–54 andsid teiste rahvuste esindajad maksimumhinnanguid statistiliselt olulisel määral rohkem kui eestlased (joonis 3.5). See tähendab, et 15–54-aastased eestlased on segarühmade ja -klasside küsimuses mõnevõrra skeptilisemad kui teistest rahvustest eakaaslastest. Kõige suuremad on seejuures erinevused just nooremas vanusegrupis (15–24-aastased). Õpitulemuste mõju osas on aga 25–54-aastased teiste rahvuste esindajad optimistlikumad kui nende eestlastest eakaaslastest, hinnates segarühmade ja -klasside mõju oluliselt sagedamini maksimumhinnangu vääriliseks.

Joonis 3.5. Hinnang sellele, kuidas segarühmade ja -klassides õppimine mõjutab õpitulemusi ning keelt ja kultuuri rahvusgruppide ning vanusegruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015).

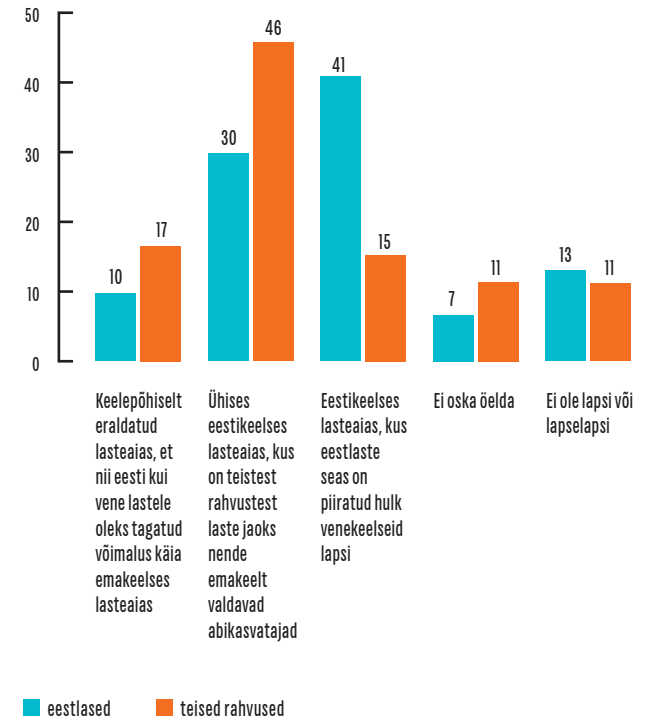
Mõlemas rahvusgrupis hindasid Tallinna elanikud segarühmade ja -klasside positiivset mõju õpitulemustele ning keele ja kultuuri seisukohast oluliselt kõrgemalt kui teisest rahvusest vastajad Ida-Virumaal ning eestlased Virumaal. Antud erinevused on piirkondade võrdluses statistiliselt olulised.

3.2 Eelistused eri tasemete haridusasutustes kasutatavate keelemudelite osas

Sarnaselt eelistusele segarühmade ja -klasside koosseisu osas, eelistavad eestlased ka lasteaedade osas enim sellist olukorda (41% eestlastest), kus eestikeelses lasteaias oleks eestlaste seas vaid piiratud hulk venekeelseid lapsi (joonis 3.6). Teiste rahvuste esindajate seas pooldab antud varianti

üksnes 15% ning enamik (46%) soosib korraldust, kus ühises eestikeelses lasteaias oleks vähemusrahvusest laste jaoks nende emakeelt valdavad abikasvatavad. Samas ilmneb, et teisest rahvusest vastajad eelistavad eestlastega võrreldes rohkem keelepõhiselt eraldatud lasteaedu (statistiliselt oluline erinevus).

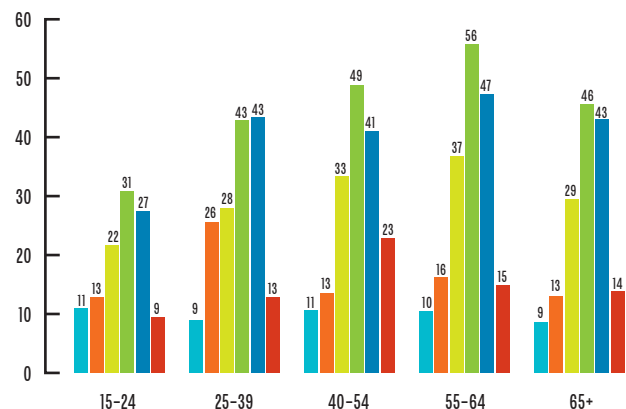
Joonis 3.6. Eelistused lasteaedade võimalike keelemudelite osas rahvusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015).

Vanusgruppide võrdluses ilmneb (joonis 3.7), et eestlaste puhul ei esine olulist erinevust, kas tegemist on ühise eestikeelse lasteaia, kus võõrkeelt kõnelevaid lapsi toetavad nende emakeelt valdavad abiõpetajad, või eestikeelse lasteaia, kus eestikeelsete laste rühmas on piiratud hulk venekeelseid lapsi. Üksnes 25–39-aastaste eestlaste seas esineb statistiliselt oluline erinevus, kus valdav osa (43%) eelistab

vaid mõne üksiku võrkeelse lapsega lasteaedu. Teiste rahvuste esindajate seas pooldatakse aga ka vanusegruppide lõikes läbivalt enim selliseid eestikeelseid lasteaedu, kus teisest rahvusest laste jaoks oleksid nende emakeelt valdavad abikasvatajad. Keelepõhiselt eraldatud lasteaedade puhul ilmnes statistiliselt oluline erinevus rahvusgruppide võrdluses üksnes 25–39-aastaste seas, kus teisest rahvusest vastajatest eelistab antud varianti 26% ning eestlastest vaid 9%.

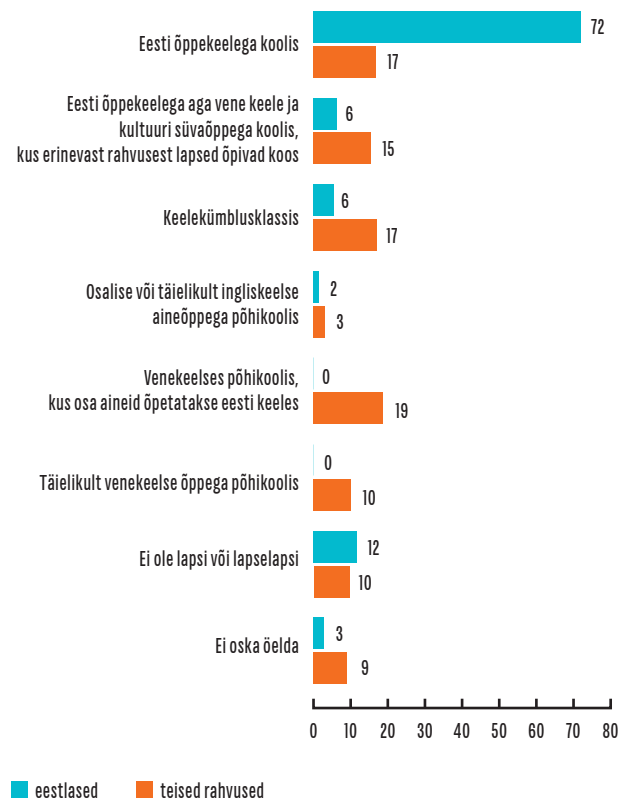
Joonis 3.7. Eelistused lasteaedade võimalike keelemudelite osas rahvus- ning vanusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2015).

- Keelepõhiselt eraldatud lasteaedades
- Keelepõhiselt eraldatud lasteaedades TEISED RAHVUSED
- Ühises eestikeelses lasteaedades + abikasvatajad
- Ühises eestikeelses lasteaedades + abikasvatajad TEISED RAHVUSED
- Eestikeelses lasteaedades, kus on piiratud hulk venekeelseid lapsi
- Eestikeelses lasteaedades, kus on piiratud hulk venekeelseid lapsi TEISED RAHVUSED

Küsitluses paluti vastajatel välja tuua ka oma eelistused põhikoolide õppekeele osas. Jooniselt 3.8 on näha, et eestlased eelistavad väga selgelt (72%) eesti õppekeelega põhikooli. Samas teiste rahvuste esindajate seas ei ole ükski variant märkimisväärselt teistest eelistatum. Sarnane tulemus ilmnes ka vanusgruppide võrdlusest mõlema rahvusgrupi puhul.

Joonis 3.8. Eelistused põhikooli võimaliku õppekeele osas rahvusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2015).

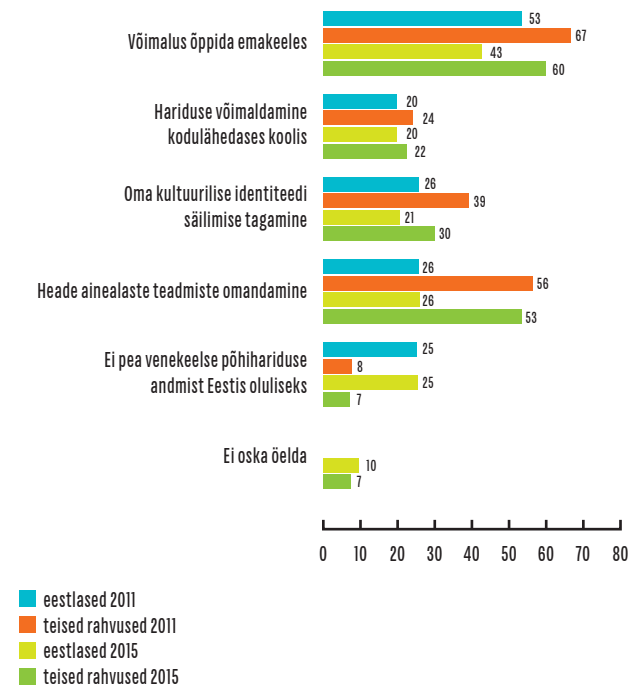

Sama tendents joonistus välja ka inimeste eelistustes gümnaasiumi/keskkooli õppekeele suhtes, kus eesti õppekeelega gümnaasiume peab sobivaimaks lahenduseks valdav enamik eestlastest (71%). Ka vanusegruppide lõikes oli antud variant eestlaste seas statistiliselt olulisel määral eelistatum, varieerudes vanusegruppides 54-80% vahel. Sarnaselt põhikooli osas esitatud hinnangutele ei olnud teisest rahvusest vastajatel ka gümnaasiumi/keskkooli õppekeele osas ühtegi ülekaalukat eelistust.

Peamise argumendina venekeelse põhihariduse andmise poolt töid teisest rahvusest vastajad välja nii emakeeles

õppimise võimaluse olulisuse kui ka heade ainealaste teadmiste omandamise (joonis 3.9), samas kui eestlaste jaoks oli viimane põhjus oluliselt vähem tähtis. Ka vanuselise jaotuse alusel ei ilmne eestlaste puhul peale emakeeles õppimise võimaluse ühtki teist selgelt eristuvat olulist põhjust venekeelse põhihariduse andmiseks Eestis. Võrreldes eestlaste arvamus eri piirkondades, nähtub, et Tallinnas elavad eestlased peavad venekeelse põhihariduse andmist vähem oluliseks kui Virumaa eestlased. Teisest rahvusest vastajad Ida-Virumaal pooldavad rohkem emakeeles õppimise võimalust ning Tallinnas elavate teisest rahvusest vastajate jaoks on olulisemaks kodulähedases koolis õppimise võimalus.

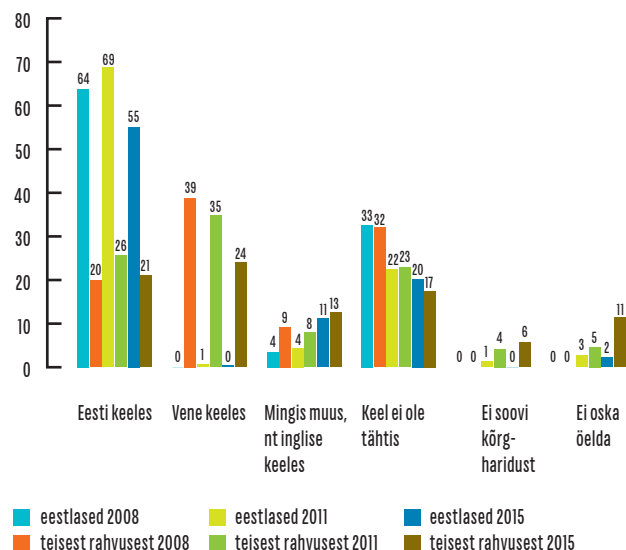
Joonis 3.9. Põhjused venekeelse põhihariduse andmiseks Eestis rahvusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoring 2011 ja 2015).

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat.

Kõrghariduse omandamise keele osas on tulemused ootuspärased (joonis 3.10) – valdav osa eestlasi eelistab kõrghariduse omandamist eesti keeles ning teisest rahvusest vastajate puhul on peamiseks eelistuseks vene keel. Samasugune muster iseloomustab ka vanusegruppide võrdlust. Vane-maealiste hinnangul ei ole keel kõrghariduse omandamisel määrava tähtsusega, nooremate (kuni 39-aastaste) rühmas ei ilmne aga teine eelistus üheselt. Eestlased ja teisest rahvusest vastajad erinevad statistiliselt olulisel määral selle poolest, kui võrd üldse soovitakse kõrgharidust omandada – kui eestlaste seas kõrghariduse omandamise soovi küsimärgi alla seadvaid vastajaid ei olnud, siis teiste rahvuste esindajate seas oli neid ligi 5%.

Joonis 3.10. Eelistatum keel kõrghariduse omandamiseks rahvusgruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2008, 2011 ja 2015).

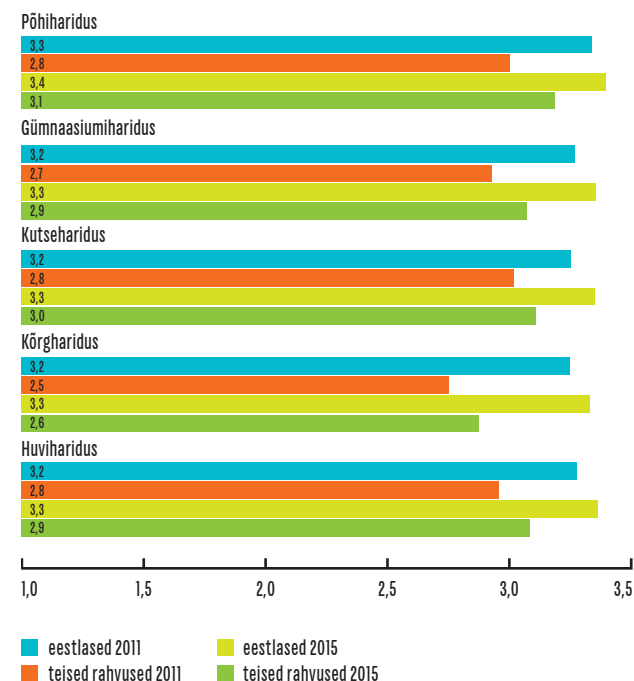

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat.

3.3 Hinnangud hariduse kättesaadavusele

Küsitluses uuriti ka, mida arvavad eestlased ja teisest rahvusest vastajad vene noorte võimalustest omandada kvaliteetset haridust Eestis eri haridustasemete lõikes. Eri haridustasemete lõikes vene noortele kvaliteetse hariduse võrdse kättesaadavuse osas antud hinnangutest (joonis 3.11) selgub, et eestlaste hinnangud võrdsete võimaluste osas kvaliteetse hariduse kättesaadavusele on kõrgemad kui teisest rahvusest vastajatel. Kõige erinevamalt hinnati ligipääsu kõrgharidusele: eestlased andsid 2015. aastal keskmiseks kättesaadavuse hinnanguks 3,3 palli ning teisest rahvusest vastajad 2,6 palli (4-pallisel skaalal). 2008. aastal läbiviidud uuringus küsiti sama küsimust üksnes jah-ei vastusevariantidena ning siis pidas kõrgharidust venekeelsetele ja eestikeelsetele noortele võrdväärselt kättesaadavaks üle poole (58%) eestlastest ning üksnes veidi üle viiendiku (23%) teisest rahvusest vastajatest. Võrdlus 2011. aasta tulemustega näitab, et nii eestlased kui teisest rahvusest vastajad on positiivsemal arvamusel hariduse võrdse kättesaadavuse osas kõikide haridustasemete puhul (statistiliselt olulised erinevused aastate lõikes).

Joonis 3.11. Keskmine hinnang küsimusele, kui võrd on haridus võrdset kättesaadav venekeelsetele noortele võrreldes eestikeelsete noortega, rahvusgruppide lõikes (Integratsiooni monitoriing 2011 ja 2015).

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat. Hinnangud on antud skaalal 1-4, kus 1 tähistab vastusevarianti „kindlasti ei ole“ ning 4 tähistab vastusevarianti „kindlasti on“.

Kuigi haridustasemetele antud keskmised hinnangud hariduse võrdse kättesaadavuse osas erinevad rahvusgrupiti olulisel määral nii 2011. kui 2015. aastal, keskendutakse järgnevalt üksnes kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavusele, kuna just siin on erinevused rahvusgruppide võrdluses kõige suuremad (tabel 3.1).

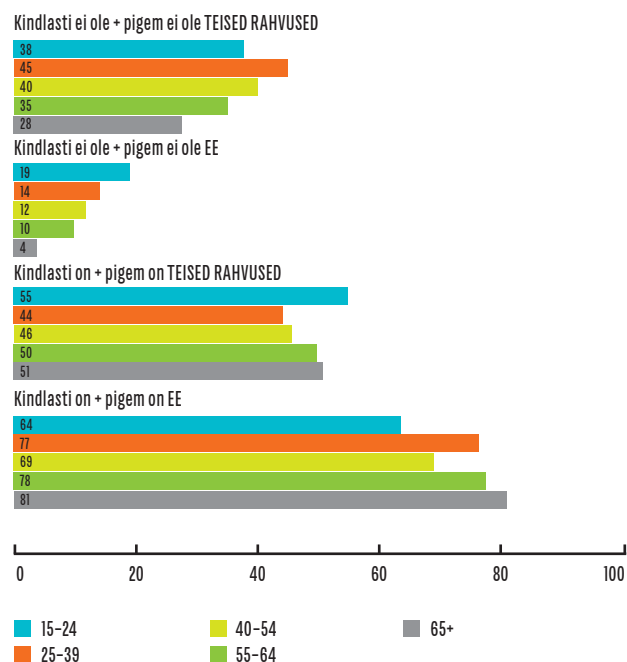
Tabel 3.1. Hinnangud kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavusele venekeelsetele noortele rahvus- ning vanusegruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015).

Hinnang/vanus	15-24		25-39		40-54		55-64		65+	
	eestlased	teised rahvused	Eestlased	teised rahvused	eestlased	teised rahvused	eestlased	teised rahvused	eestlased	teised rahvused
Kindlasti ei ole	6.81	9.42	2.08	13.41	3.32	14.56	2.29	11.41	0.65	7.27
Pigem ei ole	12.32	28.51	12.06	31.69	8.62	25.61	7.63	23.77	3.18	20.48
Pigem on	23	38.34	42.67	25.04	32.45	32.23	35.26	28.54	34.42	30.43
Kindlasti on	40.74	16.69	33.93	19.33	36.72	13.48	42.56	21.37	46.76	20.52
Ei oska öelda	17.12	7.03	9.26	10.54	18.89	14.12	12.26	14.92	14.98	21.3
Kokku	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabelist 3.1 on näha, et eestlased arvavad vanusegruppide lõikes kõige enam, et kvaliteetne kõrgharidus on võrdselt kättesaadav nii eesti- kui venekeelsetele noortele. Teiste rahvuste puhul on vastused mõnevõrra ühtlasemalt jaotunud, kuid selgelt eristuvad lisaks variandid „kindlasti ei ole“ ning „pigem ei ole“, millega teiste rahvuste esindajad on hinnanud kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavust tunduvalt enam kui eestlased.

Järgneval joonisel (joonis 3.12) on tulemused esitatud koondatud hinnangute lõikes ning üheselt joonistub välja eestlaste tunduvalt positiivsem hoiak vene noortele kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavuse osas – pea kõigis vanusegruppides (v.a 15–24) erinevad eestlaste tulemused statistiliselt olulisel määral teisest rahvusest vastajate tulemustest. Hinnangud erinevad rahvusgrupiti oluliselt ka kvaliteetse kõrghariduse mittekättesaadavuse osas – võrreldes eestlastega on teiste rahvuste esindajad tunduvalt enam arvamusel, et kvaliteetne kõrgharidus pigem ei ole või kindlasti ei ole vene noortele võrdselt kättesaadav (statistiliselt olulised erinevused).

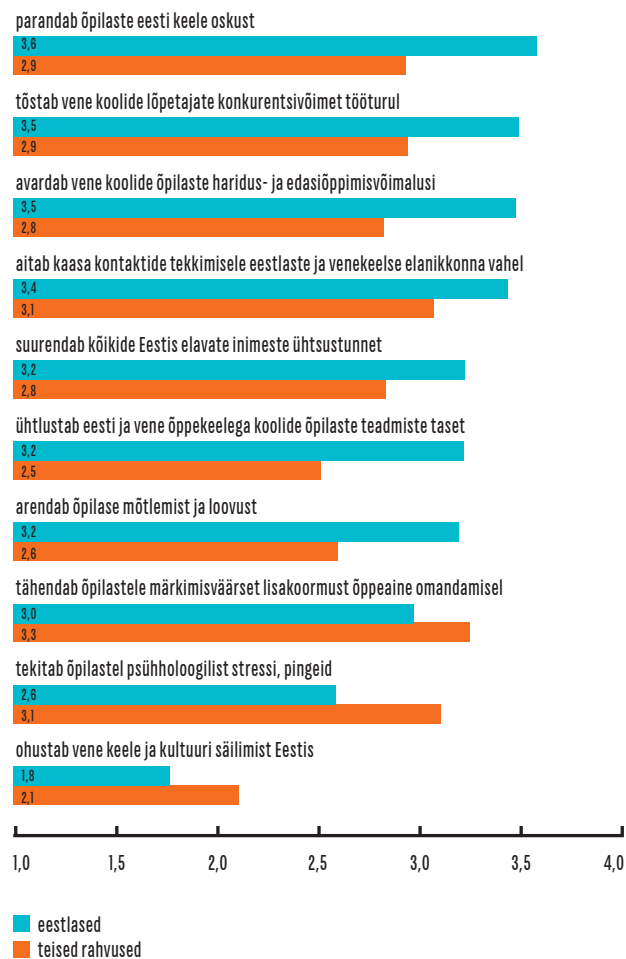
Joonis 3.12. Kvaliteetse kõrghariduse kättesaadavus venekeelsetele noortele – koondatud hinnangud vanusegruppide lõikes, % (Integratsiooni monitoriing 2015).

3.4 Osalisele eestikeelsele aineõppele üleminekuga eeldatav mõju eri aspektidest

Seoses 2007. aastal venekeelsetes gümnaasiumides alanud üleminekuga eestikeelsele aineõppele paluti vastajatel hinnata erinevaid väiteid (joonis 3.13). Kõige enam on eestlased nõus väidetega, et eestikeelsele aineõppele üleminek parandab õpilaste eesti keele oskust ning tõstab vene koolide lõpetajate konkurentsivõimet tööturul. Samuti leiavad eestlased, et eestikeelse aineõppe tulemusel avarduvad ka venekeelsete koolide õpilaste haridus- ja edasiõppimisvõimalused. Vaadates teisest rahvusest vastajate hinnanguid, on näha, et pigem ollakse seisukohal, et eestikeelne aineõpe tähendab õpilastele märkimisväärset lisakoormust aine omandamisel ning tekitab õpilastel psühholoogilist stressi ning pinget. Samas nõustutakse ka asjaoluga, et eestikeelne õpe soosib kontaktide tekkimist eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel. Kõige vähem ollakse aga nõus väidetega, et eestikeelne aineõpe võiks ohustada vene keele ja kultuuri säilimist Eestis ning ühtlustada eesti ja vene õpilaste teadmiste taset. Ka eestlased ei nõustu seisukohaga, et eestikeelne õpe võiks ohustada vene keelt ja kultuuri Eestis. Eestlased on vähem nõus väitega, et eestikeelne aineõpe tekitab vene gümnaasiumi õpilastele psühholoogilist stressi/pingeid.

Joonis 3.13. Keskmine hinnang vene õppekeelega gümnaasiumides eestikeelsele aineõppele ülemineku võimalikele mõjudele (Integratsiooni monitoriing 2015).

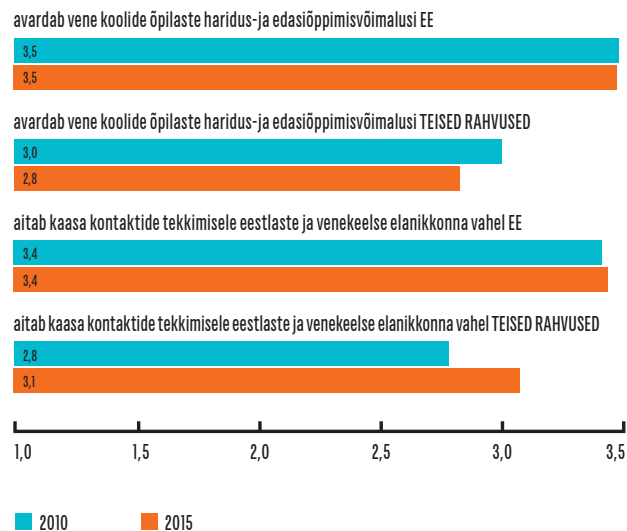

*Märkus: hinnangud on antud skaalal 1-4, kus 1 tähistab vastusevarianti „üldse ei ole nõus“ ning 4 vastusevarianti „täiesti nõus“.

Tulemusi kõrvutati ka 2010. aastal saadud tulemustega. Otseselt võrreldavad olid 2010. aasta ja 2015. aasta küsitluses kaks väidet, mis puudutasid kontaktide teket eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel ning vene õppekeelega koolide

õpilaste paremaid edasiõppimisvõimalusi (joonis 3.14). Kui eestlaste hinnangud on aastate võrdluses samaks jäänud, siis teisest rahvusest vastajate hinnangutes on toimunud statistiliselt olulised muutused. Esitaks on teisest rahvusest vastajad võrreldes 2010. aastaga positiivsemalt meelestatud seoses eestikeelsest aineõppest tuleneva võimalusega kontaktide tekkeks eesti- ning venekeelse elanikkonna vahel (muutus 2,78-lt 3,07-le). Samas venekeelsete noorte edasiõppimisvõimalusi hindavad teisest rahvusest vastajad olukorda pessimistlikumalt kui varem: kui 2010. aastal paluti hinnata väidet, et eestikeelne õpe avaldab positiivset mõju vene noorte edasiõppimisvõimalustele, oli selle grupi keskmiseks hinnanguks 3, 2015. aastal aga 2,82.

Joonis 3.14. Keskmine hinnang väidetele, mis on seotud eestikeelsele aineõppele üleminekuuga vene õppekeelega gümnaasiumides (Integratsiooni monitoriing 2010 ja 2015).

*Märkus: võrreldavuse tagamiseks on 2015. aasta valimist eemaldatud vastajad, kelle vanus oli kõrgem kui 74 eluaastat.

3.5 Liitgümnaasiumis õppivate abiturientidega toimunud fookusgruppide analüüs

Selleks et põhjalikumalt analüüsida Eesti haridusmaastikul leiduvaid erinevaid keelemudeleid, tehti lisaks formaliseeritud küsitlusele ka fookusgrupi intervjuud Kiviõlis asuva liitgümnaasiumi õpilastega. Fookusrühmades osales kaheksa Kiviõli Gümnaasiumi eestikeelse õppe abiturienti ja kaheksa venekeelsest gümnaasiumist osalise eestikeelsele õppele üle tulnud abiturienti. Fookusgrupi intervjuud viidi läbi vastavalt eesti ja vene keeles. Valim moodustati õpilastest, kes olid liitklassis koos õppinud alates kümnendast klassist.

Fookusgrupi intervjuudest vene keelt emakeelena kõnelevate abiturientidega tuli ilmekalt esile eestikeelsele õppele üleminekuuga kaasnevate hirmude rohkus, välispidisest survest tingitud sihikindlus, eesti keele õppe katkendlikkus ning keeleõppeks sundseisus olemine valdavalt eestikeelse tööturu ja kõrghariduse tõttu. Abiturientid tõid arutletu käigus lisaks õppekeele küsimusele korduvalt välja nende jaoks olulise konflikti humanitaar- ja reaalsuundade vahel, mida nad tajuvad nii riigieksamite kui ülikooli sisseastumiskooste kontekstis. Nimelt põhinevad abiturientide hinnangul gümnaasiumide lõpueksamid ja ülikoolide sisseastumiskatsed suuresti reaalinetele isegi juhul, kui nende valik on keskenduda edasistes õpingutes humanitaarvaldkonna erialadele. Eestikeelsete õpilastega ühistele ainetundidele hinnanguid andes nõustus venekeelne fookusrühm aga tundide kasulikkuses nii eesti keele oskuse täiendamise kui ka seeläbi tekkivate paremate võimaluste osas jätkata eestikeelse kõrghariduse omandamisega. Keeleoskuse kontekstis nõustusid nii eesti kui vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid ühiste ainetundide kasulikkuses ja venekeelsete õpilaste keeleoskuse tugevas paranemises, ennekõike kümnenda ja kaheteistkümnenda klassi võrdluses. Eesti keelt emakeelena kõnelevad abiturientid hindasid venekeelsest gümnaasiumist tulnud õpilaste eesti keele oskuse paranemist väga positiivselt: „nad põhimõtteliselt mõistavad kõike sama hästi kui meie, eestlased“ ning leidsid, et ka väheseimigi keeleoskuse areng on venekeelsetele õpilastele suureks eeliseks. Kuigi viimase

väitega nõustused ka venekeelsed fookusgrupi osalejad ise, ei hinnanud nad oma keeleoskuse paranemist nii optimistlikult. Eestikeelse fookusgrupi abiturientide hinnanguid iseloomustas pehmem ja avatum suhtumine vene emakeelega õpilastesse, samuti olid nad positiivselt meelestatud senisest rohkemate ühiste koolitundide osas. Vene emakeelega abiturientid keskendusid fookusgrupi intervjuus pigem ainetundidest tõusvatele kasuteguritele.

Fookusgruppide arutelust selgus, et gümnaasiumiõpilastel on ühised kohustuslikud eestikeelse õppega ained muusika, kehaline kasvatus, kunstiajalugu ja inglise keel. Et riiklik õppekava näeb ette ka kohustuslike suunakursuste läbimist vähemalt kolmel õppesuunal (valikkursused, kuni kakskümmend kursust), lisanduvad eelpool loetletud ainetele loodus-matemaatika-, sotsiaal- ja/või loomesuuna ained. Seejuures tajusid vene emakeelega õpilased õppesuuna valikus keeleoskuse tasemest tulenevat sundslikkust, sest läbi töötamist nõudvate tekstide maht erineb märgatavalt sotsiaal- ja reaalsuundade vahel:

„Neid on keerulisem eesti keeles õppida, suur tekstimaht“, „Parem osata hästi rääkida ja kirjutada eesti keeles, kui vene keeles“, „Kui me peame pärast kõiki asju eesti keeles tegema, töö ja haridus, mis meil siis muud üle jääb? Me oleme ju lihtsalt fakti ette seatud. Kui minul oleks võimalus edasi õppida ja töötada vene keeles, siis ma muidugi ei valiks eesti kooli.“

Ühistes ainetes tehtavates rühmatöodes kippusid õpilaste sõnul rühmad moodustuma emakeele põhjal, v.a. juhul kui õpetaja suunas õpilased ise segagruppidesse jagunema. Eesti keelt emakeelena kõnelevad abiturientid rõhutasid, et nad töötaksid meeleldi segagruppides, kuid keelebarjäär pärsib üksiteismõistmist ning muudab tööülesannete täitmise keerulisemaks ja ajamahukamaks: *„lihtsam on ju rääkida neil omavahel juttu“, „nad ei taha ennast eesti keeles väljendada õpetaja ees.“* Ka vene keelt emakeelena kõnelevad õpilased tõdesid fookusgrupi intervjuus, et segagruppides töötamine on küll kasulik keeleoskuse paranemise ja sulandumise kontekstis, kuid aeglustab tööd ja võib raskendada materjali detailset mõistmist: *„kui sa tahad lülituda töösse,*

aga keelebarjäär segab, siis tempo läheb maha“, „kui teed vene keeles, saad detailsemalt aru.“

Nii eesti kui vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid hindasid ühistes ainetundides õpilaste kohtlemist õpetaja poolt üldiselt võrdseks. Vene keelt emakeelena kõnelevad õpilased tajusid küll, et nende olukord on kaasõpilastega võrreldes keerulisem ja töid sagedase probleemina välja ebapiisavast keeleoskusest või aeganõudvama tööjuhiste mõistmise, samuti tundsid nad, et õpetajad ei arvestanud selle probleemiga piisavalt. Eesti keelt emakeelena kõnelevad fookusgrupis osalejad leidsid, et õpetamise intensiivsus oli sama nii ühistes ainetundides kui ka eraldi võetavates tundides. Rahulikumat lähenemist ja põhjalikumalt seletamist kogesid abiturientid vaid kümnendas klassis, kui ühised tunnid olid uueks väljakutseks ka õpetajatele: *„õpetajad võtsid rahulikumat“, „seletasid aeglasemalt, ikka küsisid, kas kõik saite ikka umbes aru.“* Eesti emakeelega abiturientid leidsid, et vene emakeelega õpilastel ei ole enamasti õpiraskusi või vajadust erikohtlemise järele, *„hindeliselt on nad kõik väga tublid,“* kuigi teatud õpetajad on keeleoskuse tasemest lähtudes pakkunud neile lühemaid tekste või toetanud venekeelsete seletustega. Vene emakeelega abiturientid märkisid, et õpetajapoolne tugi keeruka teksti või ülesande mõistmisel on iseäranis oluline gümnaasiumiastme esimesel aastal. Näidetena töid nad arusaamatute terminite vene keeles üle seletamise või korduva seletamise lihtsamate sõnade abil. Kuigi abiturientid tunnustasid õpetajate valmisolekut jagada selgitusi, toimus see peamiselt eesti keeles ega aidanud nende hinnangul gümnaasiumiastme alguses täielikult kompenseerida ebapiisava keeleoskuse tõttu aine puudulikku mõistmist. Hoolimata asjaolust, et õpilased võisid sellistel puhkudel kasutada selliseid abivahendeid nagu nt nutitelefonid, arvasid vene emakeelega õpilased, et lihtsamad või lihtsustatud tekstid aitaksid teadmiste omandamisele kaasa. Nii leidsid vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid, et hindamissüsteem ei võta küll erinevaid keeleteadmisi arvesse, kuid teisalt oleks alusetu ka neile nõuanduste tegemine:

„Kui me otsustasime siia kooli tulla, siis me siiski mõtlesime, et see on meile jõukohane. Ja sellepärast õpetatakse meid koos ja kui õpetatakse eraldi, oleks igavam.“

Vene emakeelega õpilaste hinnangul oleksid nad vajanud otsest õpetajapoolset tuge ennekõike uute ja/või arusaamatute terminite mõistmiseks või tekstimahukate ülesannete puhul, teisalt lahknesid arvamused vastavalt venekeelse emakeelega vastajate eesti keele oskuse tasemele.

Arutelust selgus, et vene keelt emakeelena kõnelevad õpilasi häiris tugevalt eesti keele õppe katkendlikkus ja järsk üleminek. Kui kümnendas klassis oli neil seitse eesti keele tundi nädalas, siis üheteistkümnendas klassis oli neil vaid üks ja kaheteistkümnendas klassis vaid kaks eesti keele tundi nädalas: *„väga ebaratsionaalne“, „nad arvestasid, et kümnendas klassis õpime eesti keele selgeks“, „selline jaotus on väga ebamugav“, „oli mingi järjepidevus, mitte nii nagu praegu, kõik kuhjati kümnendasse klassi kokku.“* Leiti, et kui eesti keelt eraldi aiena oleks õppekavas rohkem, kasvaks ka eestikeelsete ühiste ainetundide kasu. Venekeelse emakeelega abiturientid viitasid ka eestikeelses õppes peituvatele vastuoludele – ühelt poolt oleks eestikeelne õpe küll tuleviku perspektiivis kasulik, teisalt tagaks emakeelne õpe põhjalikumad ainealased teadmised. Ohumärgina tajusid venekeelsed abiturientid õppimist headele hinnetele ja mitte teadmiste omandamise eesmärgil: *„sul võib olla viis ja isegi plussiga, see ei tähenda veel, et sa tead“, „hindeid on pärast vaja, et edasi õppida“, „sellepärast toimubki see hinnete õppimine, mitte teadmiste.“* Kokkuvõtvalt nõustasid nii eesti keelt kui vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid, et kuigi oma emakeeles õppida on kahtlemata kergem, avalduvad eestikeelse õppe eelised ennekõike paremates valikuvõimalustes haridustee jätkamisel.

Kuigi vene keelt emakeelena kõnelev fookusrühm tödes, et emakeelne põhiharidus, osaliselt eestikeelne gümnaasiumiharidus ja täielikult eestikeelne kõrgharidus on riigi seisukohast mõisteta ja ülesehituselt loogiline, oleks võib-olla ratsionaalsem viia kogu haridussüsteem üle eesti keelele: *„kõige parem variant oleks see, kui vene lapsevanemad paneksid lapse eesti lasteaeda“, „kogu asjaajamist peab ikkagi ajama riigikeeles, nii et minu isiklikult seisukohast on see õigustatud.“* Vastasel juhul – venekeelse gümnaasiumihariduse jätkudes – tõi vene keelt emakeelena kõnelev fookusgrupp välja vajaduse venekeelsete

kõrgharidusprogrammide järele, sest eesti keele oskus jääks eestikeelse kõrghariduse omandamise jaoks ebapiisavaks.

Nii eesti kui vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid leidsid, et liitgümnaasiumis õppimine on olnud kasulik. Fookusgrupid tõid ühistest ainetundidest rääkides esile erinevaid positiivseid kasutegureid ja nimetasid erinevaid nõrku külgi. Eesti emakeelega abiturientid tõid välja, et nende suhtumine venekeelsetesse õpilastesse muutus ja pidasid oluliseks omavaheliste kontaktide saagemist: „*me omavahel seguneme*“, „*suhtleme omavahel rohkem*“, „*õpetab suhtumist muutma*“, „*siis hakkad võib-olla rohkem teistega suhtlema ka, näiteks tulevikus*.“ Ka leidsid kõik eestikeelsed abiturientid, et gruppide ja vaatenurkade mitmekesisust ja senist hakkamasaamist arvestades võiks ühiseid tunde olla rohkem: „*mingeid asju võiks rohkem koos olla, siis me võib-olla rohkem seguneksime*“, „*me ei käi niivõrd ühises koolis ikkagi, tunne on nagu nemad käiksid teises koolis*.“ Venekeelse emakeelega fookusgrupp tõi aga erinevalt eesti keelt kõnelevatest abiturientidest välja ka mitmeid negatiivseid aspekte nagu näiteks kahe koolimaja vahel liikumise keerulisus ja sellest tingitud hilinemised ning teises hoones toimuvate ainete ebamugav paigutus tunniplaanis. Kuigi vene emakeelega õpilaste keeleoskus oli paranenud, kartsid nad erialaste teadmiste vajakajäämist. Arutelust jäi kõlama mõte, et hirmust ebapiisava eesti keele oskuse pärast valis suur osa vene keelt emakeelena kõnelevaid õpilasi peale põhikooli lõpetamist kutsekooli või kaugemal asuvad vene gümnaasiumid, mis muudavad koolitee väga aeganõudvaks. Lisaks toodi välja ka nõ puudulikust keeleoskusest tingitud töömahu kahekordistumist: „*ma pean algul tõlkima kõik vene keelde, ära õppima ja siis veel eesti keeles ära õppima*.“ Samas nõustus ka venekeelne fookusgrupp, et ühiste ainete osakaalu suurenemine ning seeläbi omavahelise suhtluse saagemine on positiivne.

Mõlemad fookusgrupid nimetasid olulise õppeprotsessi osana omavahelist saagemist ja lõimumist. Eesti keelt emakeelena kõnelevad õpilased rõhutasid fookusgrupi intervjuus suhete tihenemist ja sõbralikumaks muutumist:

„*meie klassis on küll hästi sõbrunenud*.“ Teisalt toodi arutusel välja nii kooliväliste ühiste tegemiste vähesust kui ka raskusi vene emakeelega õpilaste ühistesse üritustesse kaasamisel. Õpilased leidsid, et vene ja eesti koolidest tulnud õpilaste ja õppimiskultuuri erinevus on tajutav – vene emakeelega õpilased osalevad vaid siis, kui ettevõtmine on mingis osas kohustuslik: „*peab paluma, et tule, tee*“, „*see kui sa otse ütled või käsid midagi, siis nad teevad*.“ Vene keelt kõnelev grupp leidis samuti, et suhted on sõbralikud, kuid arvas, et mõlemale grupile piisab väljakujunenud sõpruskondadest ning suhtlus piirdub peamiselt õppetöö ja kooliga: „*sest mulle tundub, et meile piisab enda sõpradest*“, „*aga initsiatiivi ei ole kellelgi, ei siin ega seal*“, analüüsides ka enda hoiakuid ja suhtlemisest hoidumisi põhjuseid: „*pigem oli see hirm, mitte soovimatus suhelda*.“ Samuti seostati erinevusi ennekõike erinevate harjumustega eelneval haridusteel (vastavalt vene- või eestikeelne põhikool), iseäranis distsipliiniküsimustes – Vene põhikoolis on vähem vahetut suhtlust, kooliväliseid projekte ning rohkem akadeemilist lähenemist. Nii eesti kui vene emakeelega õpilased nõustusid, et omavahelised sidemed oleksid tugevamad, kui ühised ainetunnid oleksid alanud varem kui gümnaasiumiastmes ning kui oleks rohkem ühiseid tegemisi, mille käigus ei koonduta keelepõhistesse gruppidesse.

Vene emakeelega fookusgrupi intervjuus osalenud abiturientid rõhutasid, et neil oli põhikooliastmes liiga vähe informatsiooni eestikeelsele õppele ülemineku kohta. Peamise puudusena toodi välja teadmatust ja eesti keele oskuse vajaduse ebapiisavat selgitamist, mis tingis hirmu osaliselt eestikeelse õppega gümnaasiumis õppimise ees:

„*Me ei teadnud, et eesti keelt läheb vaja, siis me nii väga ei õppinud... kui keegi oleks kuuendas-seitsmendas klassis öelnud, et niimoodi läheb eesti keelt vaja, võib-olla oleks hakanud rohkem õppima*.“

Samuti mainisid Kiviõli venekeelsed õpilased piirkondlikke erinevusi keeleoskuse osas, viidates Narvast ja Sillamäelt tulnud õpilastele:

„*Sillamäelt tulid sügisel õpilased...õpetaja ütles midagi eesti keeles, meie saime aru, nemad ei saanud. Tuleb välja, et meil on ka vahe omavahel*.“

Siiski leidsid õpilased, et kuigi hirm oli suur, tundub see tagantjärele alusetu:

„*Selgus, et on lihtsam – et ei ole sellist koormust, ei ole selliseid probleeme, ja on täitsa reaalne ära lõpetada*.“

Ka eesti keelt emakeelena kõnelevatel abiturientidel puudus ühistest tundidest ettekujutus, kuid leiti, liitgümnaasiumi loomisega lükati käima uus protsess:

„*Progress on toimunud. See on juba asi iseeneses, et progress millegi poole. Et on midagi ette võetud*.“

Kokkuvõttes nõustusid nii eesti kui vene emakeelega abiturientid, et eesti keeles toimuvad ühised ainetunnid on enamjaolt vastastikuselt kasulikud, kuigi nähti ka puudujääke. Peamise positiivsete aspektidena nimetati omavahelise suhtluse saagemist, vene emakeelega õpilaste eesti keele oskuse paranemist ja viimasest tingitud kasutegureid nii kõrghariduse omandamisel kui tööturule sisenemisel. Kuigi vene emakeelega õpilased tajusid tuleviku perspektiivis sundust nii riiklikul tasandil (eesti keel kui ametlik asjaajamiskeel) kui ka isiklikest ambitsioonidest tingituna (läbilöömine eestikeelses kõrghariduses ja tööturul) ning hirmu keele vajakajäämise ja erialaste teadmiste ebapiisava omandamise osas, tõdesid fookusgrupi osalejad, et tagasi vaadates olid eestikeelsele õppele ülemineku seotud hirmud paljuski alusetud. Tõstatati mitmeid süsteemi ülesehituse vigu (tundide paigutus tunniplaanis, koolimajade vahel liikumine), eesti keele õpet puudutavaid vajakajäämisi (liiga ebaühtlane koormus eesti keele õppes) ning vähest informeeritust eestikeelsele õppele ülemineku kohta. Valmisolek ühisteks ainetundideks ja võimalusel nende arvu suurendamiseks oli olemas nii eesti kui vene keelt emakeelena kõnelevate abiturientide hulgas.

3.6 Kokkuvõte ja järeldused

Haridus ühe võtmetegurina mõjutab lõimumise protsessi eelkõige läbi riigikeele õppe, noorte sotsialiseerumise ning rahvuste vaheliste kontaktide soodustamise, mistõttu on haridus ka lõimumise kontseptualiseerimisel ning mõõtmisel olulise tähtsusega. Hariduse kättesaadavust mõjutab oluliselt riigikeele oskus, mistõttu tõstatub keeleoskuse hariduse kontekstis kui määrava tähtsusega tegur. Riigikeele õppimine ja keeleoskuse piisava taseme saavutamine ei taga üksnes paremaid edasiõppimis- ning karjäärivõimalusi, vaid soodustab konkurentsivõimet hilisemates valikutes tööturul.

2015. aastal läbi viidud integratsiooni monitooring näitas, et nii eestlased kui teiste rahvuste esindajad väljendavad poolehoidu eri emakeelt kõnelevate laste segarühmade ning –klasside osas (nii koolides kui lasteaedades), küll aga esinevad rahvusgrupiti teatud lahkavused nende korraldusliku poole pealt. Kui eestlased eelistavad väheste muu emakeelega laste osalemist klassis või rühmas, siis teisest rahvusest vastajad eelistaksid olukorda, kus rühmas või klassis oleks võrdselt eesti ja muu emakeelega lapsi. Seega võib tõdeda, et eestlased ei eelista küll üksnes homogeeniseid rühmi/klasse ning poolehoid segarühmadele on olemas, kuid oma eelistustes ei olda siiski sama avatud, kui seda on teiste rahvuste esindajad. Osalise eestikeelse õppe algusaja osas on 2008. aasta uuringust alates olnud mõlema rahvusgrupi puhul üksmeel, et sobivaim aeg eesti keele õppimise alguseks on lasteaed. Sama kinnitasid ka vene keelt emakeelena kõnelevate abiturientide fookusgrupi intervjuu analüüsi tulemused. Ankeetküsitluse andmetest selgus täiendavalt, et konkreetset lasteaegade puhul eelistaksid teisest rahvusest vastajad enim korraldust, kus eestikeelsetes rühmades oleksid võrrevalt kõnelevatele lastele nende emakeelt valdavab abiõpetajad.

Rahvusgruppide eelistused põhikoolide ning gümnaasiumide/keskkoolide keelelise korralduse osas olid väga sarnased – eestlased pooldasid mõlemal juhul kõige enam eestikeelset õpet ning teisest rahvusest vastajate puhul selget eelistust ei ilmnenu. Venekeelse põhihariduse andmist

Eestis peavad eestlased oluliseks eelkõige seetõttu, et kõigil oleks võimalus õppida emakeeles. Teisest rahvusest vastajad tõid lisaks välja ka heade ainealaste teadmiste omandamise. Samuti ilmnes, et võrreldes eestlastega on teisest rahvusest vastajate arvates eri haridustasemetega kvaliteetne haridus vene noortele võrreldes eesti noortega vähemal määral kättesaadav ning suurim erinevus hinnangutes esines kõrghariduse kohta. Positiivse muutusena on märgata, et võrreldes 2011. aasta tulemustega on mõlema rahvusgrupi hinnangul eri haridustasemetega kvaliteetse hariduse kättesaadavus vene noortele paranenud.

Paremate edasiõppimis- ja tööalaste võimaluste loomiseks eesti keelt mitte kõnelevatele lastele Eestis algatati 2007. aastal vene gümnaasiumides üleminek osalisele eestikeelsele aineõppele. Eestlaste hinnang antud protsessile näitab, et nende arvates parandab eestikeelsele aineõppele üleminek vene õpilaste eesti keele oskust, tõstab vene koolide lõpetajate konkurentsivõimet tööturul ning avardab vene koolide õpilaste jaoks haridus- ja edasiõppimisvõimalusi. Viimasena nimetatu pälvis aga teisest rahvusest vastajate grupis tunduvalt vähem poolehoidu (3,47 vs. 2,82) ning võrreldes 2010. aastaga on teisest rahvusest vastajate hinnang antud kohal oluliselt langenud. Teisest rahvusest vastajate hinnangud peegeldavad valdavalt suhtumist, et eestikeelne aineõpe tähendab õpilastele märkimisväärset lisakoormust aine omandamisel ning tekitab õpilastel psühholoogilist stressi ning pinget. Ka fookusgrupis tõid vene keelt emakeelena kõnelevad noored väljakutsena esile suurema töömahu võrreldes eesti keelt emakeelena kõnelevate kaaslastega, mida eesti keeles aine omandamisel tuleb teha nii tekstide tõlkimise, erialaste teadmiste võrreldes omandamise kui ka keeleõppe kaudu. Samas olid abiturendid optimistlikud tõdedes, et liitgümnaasiumi valides olid nad end suuremaks õpikoormuseks ette valmistanud. Küsitluses antud hinnangutes nägid teisest rahvusest vastajad ülemineku positiivse küljena seda, et ühine eestikeelne aineõpe soosib kontaktide tekkimist eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel – antud hinnang näitab võrreldes 2010. aasta tulemustega olulist kasvatendentsi. Ühised ainetunnid on soodustanud kontaktide

tihenemist ning omavahelist suhtlemist ka fookusgruppides osalenud abiturientide sõnul.

Nii eestlaste kui teisest rahvusest vastajate valdava hinnangu kohaselt ei nähta eestikeelses aineõppes võimalikku ohutegurit vene keele ja kultuuri säilimisele Eestis. Samas ei leidnud teiste rahvuste esindajad, et eestikeelne aineõpe ühtlustab eesti ja vene õppekeele koolide õpilaste teadmiste taset. Vene keelt emakeelena kõnelevad abiturientid märkisid fookusgrupis, et kuigi nad ei eelda erikohtlemist ja on suurema õpikoormusega arvestanud, siis lihtsamad või lihtsustatud tekstid aitaksid teadmiste omandamisele rohkem kaasa. Samuti osutasid nad õpetajate poolse toe vajadusele, seda nii raskemate terminite tõlkimise, lihtsamate eestikeelsete sõnadega seletamise kui ka tekstide läbitöötamiseks suurema ajavaru võimaldamise näol. Tõstatati ka mitmeid süsteemi ülesehituslikke vigu – katkendlik eesti keele õpe (põhikoormus koondunud kümnendasse klassi), mis pärsib eestikeelsetest ainetundidest saadavat kasu, ning praeguste abiturientide vähene informeeritus eesti keele õppimise olulisuse kohta enne gümnaasiumiastet. Kokkuvõttes arvasid aga mõlemad rahvusgrupid, et ühiseid eestikeelseid ainetunde võiks olla rohkem ning need võiksid alata juba enne gümnaasiumiastet, seda nii eesti keele oskuse arendamise, omavahelise suhtluse tihendamise kui ka tugevama ühtsustunde tekitamiseks.